

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ	
Број	29.09.2016.
Датум	
01	2018

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ
НАСТАВНО-НАУЧНО ВЕЋЕ ФАКУЛТЕТА

На седници Наставно-научног већа Правног факултета у Нишу која је одржана 22. септембра 2016. године одлуком број 01-1922/36 на основу члана 143. Статута Правног факултета у Нишу формирана је Комисија за оцену подобности докторске дисертације под називом „Основне криминолошке карактеристике и пенолошка обележја учинилаца имовинског криминалитета“ кандидата Радета Богојевића из Сремске Каменице за јавну одбрану, у саставу: проф. емеритус др Мило Бошковић - Правни факултет Универзитета у Новом Саду, проф. др Војислав Ђурђић - редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу, доц. др Дарко Димовски - Правни факултет Универзитета у Нишу и проф. др Миомира Костић - редовна професорка Правног факултета Универзитета у Нишу. Комисија, после детаљног прегледа докторске дисертације Наставно-научном већу подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

за оцену подобности докторске дисертације под називом „Основне криминолошке карактеристике и пенолошка обележја учинилаца имовинског криминалитета“, кандидата Радета Богојевић, за јавну одбрану.

1. Анализа садржине докторске дисертације

Докторска дисертација под називом „Основне криминолошке карактеристике и пенолошка обележја учинилаца имовинског криминалитета“ кандидата Радета Богојевића написана је на 335 страница компјутерски обрађеног текста, са одговарајућим проредом, са укупно 300 напоменом у фуснотама библиографског карактера. Литерарну подлогу овог рада чини укупно 178 домаћих и иностраних извора - библиографских јединица (уџбеника, књига, монографија, приручника, коментара закона, закона, правилника), као и 20 извора на различитим интернет адресама.

Предмет теоријско-емпиријске анализе докторске дисертације су основне криминолошке карактеристике и пенолошка обележја учинилаца имовинског криминалитета, кроз призму

криминолошких и пенолошких схватања, уз посебан осврт на кривичноправну димензију имовинских деликата и њихових учинилаца.

Интересовање истраживача за феномен имовинских кривичних дела и њихових учинилаца старо је колико и сама људска цивилизација. Имовинска кривична дела и њихови учиниоци увек су побуђивали и побуђиваће велику пажњу научно истраживачких радова, јер се ради о најчешће извршаваним деликтима у номенклатури постојећих кривичних дела, без обзира на њихово просторно и временско јављање.

У докторској дисертацији, Раде Богојевић указује да је имовински криминалитет стара појава која своје порекло налази у првобитним људским заједницама, чак и раније. Такође, истиче да је с јачањем држава, реакција друштва еволуирала из приватне реакције у јавну реакцију. На тај начин створена су прва кривичноправна одређења имовинских деликата и њихових учинилаца. Иако су још у античком добу постојале одређене мисли о узроцима имовинског криминалитета и кажњавању њихових учинилаца, кандидат објашњава да до појаве криминологије и зачетака пенологије, као самосталних наука, крајем XIX века, нису постојале целовите тежње о проучавању учинилаца имовинских деликата. И у данашње време су све ређа свеобухватна истраживања, поготово о блажим облицима имовинских деликата. Раде Богојевић истиче и да је више криминолога, с подручја Србије, у прошлости истраживало феномен имовинског криминалитета и његових учинилаца, а да све то указује на велики значај даљег проучавања и анализе како криминолошких карактеристика, тако и пенолошких обележја учинилаца овог криминалитета. Изучавање имовинског криминалитета и његових учинилаца има за циљ изградњу савременијих и ефикаснијих мера превенције криминалитета и ресоцијализације његових учинилаца.

Садржина дисертације је подељена у три дела, у оквиру којих је обрађено пет поглавља, уводна разматрања и закључна разматрања. Поглавља су: 1) *Историјскоправна димензија имовинског криминалитета*, 2) *Кривичноправно одређење имовинског криминалитета у позитивноправним прописима*, 3) *Опис емпиријског истраживања*, 4) *Криминолошке карактеристике учинилаца имовинског криминалитета*, 5) *Пенолошка обележја учинилаца имовинског криминалитета*.

Кандидат је као хипотезе истраживања поставио одређене претпоставке, које су провераване спроведеним истраживањем у Окружном затвору у Новом Саду и Казнено поправном заводу у Сремској Митровици. Као методе користио је: методе посредног посматрања, метод анализе садржаја и интервју. Доследно научним принципима емпиријског истраживања у криминологији, поштована су правила методологије у криминологији у посматрању предмета истраживања, што је резултирало приказом прикупљених чињеница кроз графиконе и табеле и одговарајуће коментаре.

Уводна разматрања изложена су на стр. 10-15 о теми докторске дисертације.

У поглављу *Историјскоправна димензија имовинског криминалитета* (стр. 16-36) указано је на прве начине друштвене реакције на друштвено опасно понашање учинилаца имовинских деликата. Процесом стварања државе, долази до јачања улоге и положаја личности, па се брига за сопствену и државну имовину огледа у виду стварања првих инкриминација у најстаријим правним нормама. Затим, описано су и анализиране забране и кажњавања за имовинске деликте у најзначајним правним изворима током старог,

средњег и новог века. Указано је на историјат кажњавања, посматрано у најширем аспекту развоја људског друштва, кроз призму о еволуцији реакције на недозвољена понашања, која су се постепено развијала, од несавршених ка савршеним формама. Истакнуто је да се приликом ове еволуције, издвајају два основна периода друштвене реакције на недозвољено понашање: *период приватне реакције и период државне или јавне реакције*. Период приватне реакције огледао се у ремећењу правила колективног живота, док се период државне или јавне реакције, везује за настанак првих облика политичке власти, која уводи и обавља функцију правосуђа. Потом, криминалитет и кажњавање у периоду старог века, сагледаван је кроз сачуване правне изворе првих држава, све до 476. године (пад Западног Римског Царства), док се криминалитет и кажњавање у периоду средњег века, везивао за настанак и развој феудалне државне власти и идеје о испаштању, као основном циљу кажњавања током робовласничког периода. Кажњавање у новом веку везано је за период сукобљавања двеју класа: класе феудалаца и новонастале буржоаске класе. Посебно интересантна за овај период су дешавања у 15. и 16. веку, када је законодавна репресија углавном била усмерена према сељацима, који су се одупирали претварању у најамне радике и дизали сељачке буне и устанке. Имовински криминалите и кажњавање његових учинилаца у 20. и 21. веку карактерише одбацивање сваког вида одмазде као циља казне, те да је у кривичним законодавствима потпуно померено тежиште с кривичног дела на учиниоца, и да се уводи читав спектар тзв. сурогата казне у циљу њеног ублажавања. Даље, на систематизован и разумљив начин приказано је како се кажњавало за имовинске деликете на основу најзначајнијих правних извора српског средњовековног, нововековног и савременог права. За овај период је карактеристично да је пре Немањића у Србији била заступљена приватна реакција, која је постепено почела да се претвара у јавну, државну реакцију, што је резултирало установљавањем судова. Потом, да је у средњовековној Србији најзначајнији правни споменик био Душанов законик, донет 1349. године, при чему је основна пажња кандидата била усмерена на казне и остале санкције које су се изрицале учиниоцима имовинских деликата. Отпочињањем устанка против Турака 1804. године у Србији је започело доношење прописа који су се примењивали на ослобођеним територијама. У то време, прота Матеја Ненадовић је написао Кривични законик, ослањајући се на Крмчију Светог Саве и Јустинијанов закон, а након тога, донет је Карађорђево криминално законик 1807. године, који је прописивао казну лишења слободе под називом „апс“, а која се изрицала учиниоцима лакших кривичних дела, укључујући и многе имовинске деликте. У овом делу дисертације је истакнуто, да је у циљу прекидања благог кажњавања крадљиваца и лопова, посебно извршилаца крађа, у мају 1845. године донета и Уредба о кажњавању крадљиваца и лопова. Кривични законик Кнежевине Србије из 1860. године, с низом измена, важио је на подручју Србије све до 1918. године, а од те године, па све до 1930. године, неке његове одредбе важиле су и на подручју целе новоформиране Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Наглашено је, да су пред почетак Првог светског рата, само Србија и Црна Гора биле независне државе, које су имале своја кодификована кривична законодавства, а да су остали народи Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца пре уједињења, примењивали туђа кривична законодавства. Овакво стање се задржало у новој држави све до 1930. године, кад су ступили на снагу Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, и Закон о извршењу казни лишења слободе. Осврћући се на даљи прогрес правног система истакнуто је да је током трајања Другог светског рата на ослобођеним територијама донето више прописа, којима је отпочело стварање новог правног поретка, а да је доношењем Устава 1946. године створена могућност за изградњу правног поретка у новоформираној

држави. На крају овог поглавља, истакнуто је да Република Србија октобра 2005. године добила ново материјално и извршно кривично законодавство (које је ступило на снагу 1. јануара 2006. године), а које се огледало у доношењу: Кривичног законика, Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица и Закона о извршењу кривичних санкција.

У поглављу под називом *Кривичноправно одређење имовинског криминалитета у позитивноправним прописима* (стр. 37-203), од стране кандидата, представљен је кривичноправни аспект у вези са врстама имовинских кривичних дела и њиховим заједничким карактеристикама. Запажено је да у савременом кривичном законодавству, појам имовинских кривичних дела није једнако одређен, и да значајне разлике постоје између законодавстава појединих земаља, како у погледу садржине, тако и у погледу обима ове врсте кривичних дела. Затим, да имовински деликти по својој учесталости представљају најчешћи облик извршених кривичних дела, и да њихов број у укупном криминалитету премашује половину свих извршених кривичних дела. Овај тип криминалитета спада у класични криминалитет, и јавља се у свим друштвено-економским формацијама, јер су кривична дела против имовине управљена како против друштвене имовине, тако и против приватне имовине, без обзира да ли се ради о покретној, или непокретној имовини. Такође, један део у оквиру овог поглавља, посвећен је анализи упоредноправних решења у вези имовинских кривичних дела земаља бивше Југославије (Словенија, Хрватска, Македонија, Босна и Херцеговина, Република Српска, Црна Гора). Даљи осврт у дисертацији усмерен је према криминалистичко-полицијским мерама на сузбијању имовинских деликата, с освртом на аналитичке показатеље ПУ у Новом Саду.

У поглављу Емпиријски приступ посебан део чини *Опис емпиријског истраживања* (стр. 204-212), кандидат је представио предмет и циљ емпиријског истраживања. Предмет истраживања чинио је узорак осуђеника у Окружном затвору у Новом Саду и Казнено поправном заводу у Сремској Митровици, пунолетних мушкараца, који су се у време истраживања налазили у поменутих установама ради издржавања казне затвора због учињених имовинских кривичних дела. Циљ истраживања је био утврђивање феноменолошких и етиолошких карактеристика учинилаца блажих облика имовинских кривичних дела, анализа стратегије третмана ових осуђеника и превенција појаве. Поред овога, проверавани су, и упоређивани ниво поштовања права осуђеника за блаже облике имовинских кривичних дела (Окружни затвор у Новом Саду) са нивоом поштовања права осуђеника за теже облике имовинских кривичних дела (Казнено поправни завод Сремска Митровица), на основу њихових личних ставова. Представљене су хипотезе, описан је узорак истраживања, и наведене су коришћене методе. Истраживање је даље, имплементирано у четврто (*Криминолошке карактеристике учинилаца имовинског криминалитета*) и пето поглавље (*Пенолошка обележја учинилаца имовинског криминалитета*).

У поглављу под називом *Криминолошке карактеристике учинилаца имовинског криминалитета* (стр. 213-260), пажњу је усмерена на феноменолошка обележја и на етиологију имовинског криминалитета и његових учинилаца. Приликом обраде овог дела докторске дисертације кандидат је истакао, да је правно дефинисање имовинских деликата често било критиковано као формално-догматско, преуско, недовољно да објасни имовинске деликте с ширег друштвеног становишта, због велике променљивости

инкриминисања у времену и простору, као и неусклађености инкриминација у појединим законодавствима. Затим, да облици имовинских деликата показују изразиту динамику и висок степен прилагођавања променама у друштвено-економским односима, да се имовински деликти карактеришу с изузетно високим бројем кривичних дела с непознатим извршиоцем, и да је објашњење узрочности имовинских деликата и питање због чега се ови деликти јављају у друштву, као све масовнија друштвена појава и појединачно понашање делинквената, постало једно од централних питања криминологије, а криминална етиологија која проучава, између осталог и узрочност имовинских деликата, њен главни и најсложенији део. Такође, запажено је да социолошке дефиниције имовинског криминалитета полазе од тога да се овај вид криминалитета, као и уопште криминалитет, не може у потпуности сагледати у области законских оквира, па је потребно обухватити и друга антидруштвена понашања, јер је имовински криминалитет друштвени феномен, далеко шири од оквира које пружа кривично право. Теоријским објашњењем и коментарисањем емпиријског истраживања, извео је феноменолошку и етиолошку анализу, и представио је психолошке факторе. У оквиру феноменолошке анализе било је речи о: структури имовинских кривичних дела, географској и временској димензији, старосном добу извршилаца, рецидивизму, обиму, динамици и структури имовинског криминалитета у Републици Србији. Етиолошка анализа је обухватила спољне факторе узрочности имовинског криминалитета, као што су: породица и васпитање, професија и образовање, средина у којој се живи, економски услови, коришћење слободног времена, и средства масовне комуникације. На крају, било је речи и о психолошким факторима: интелигенцији, темпераменту, мотивацији, односу према оштећеном.

У поглављу *Пенолошка обележја учинилаца имовинског криминалитета* (стр. 261-308), кандидат истиче да најважнију улогу у ресоцијализацији осуђеника има служба за третман. Она, у оквиру установе за извршење кривичних санкција, процењује индивидуалне потребе, капацитете за промену и степен ризика осуђеног за понављање кривичног дела, утврђује и спроводи индивидуализовани програм поступања и примењује методе и поступке у циљу остваривања индивидуалне превенције. Третману осуђеника, посебно раду и стручном оспособљавању, посвећена је посебна пажња. Даље, описан је положај осуђеног лица, дакле о доласку и распоређивању осуђеника, групном и индивидуалном прилажењу третману, упошљавању, учешћу у слободним активностима, осуђеничкој самоуправи, положају и поштовању њихових права, награђивању и кажњавању, као и о постпеналној помоћи.

На крају докторске дисертације, наведена су закључна разматрања у вези свих добијених сазнања и резултата у теоријском делу рада и емпиријском истраживању. У закључним разматрањима дате су препоруке, с циљем смањења обима имовинских деликата и што боље ресоцијализације осуђеника за ову врсту кривичних дела. Препоруке су усмерене према породици, центрима за социјални рад, основним и средњим школама, државним установама које се баве питањем рада и запошљавања и установама за извршење кривичних санкција (стр. 309-317).

2. Оцена докторске дисертације

После детаљног и пажљивог разматрања докторске дисертације „Основне криминолошке карактеристике и пенолошка обележја учинилаца имовинског криминалитета“, Комисија закључује да пред кандидатом није био нимало лак и једноставан задатак, зато што је одабир предмета за теоријско и емпиријско истраживање само на први поглед био класична криминолошка тема, о којој научна јавност у ствари не поседује јединствено систематизована криминолошка и пенолошка сазнања. Такође, Комисија сматра да је кандидат успео да на концизан и систематичан начин представи, како историјску, тако и савремену димензију криминолошког, пенолошког и кривичноправног аспекта имовинских деликата, њихових учинилаца и начине за његово сузбијање и санкционисање. Добар део дисертације посвећен је упоредном законодавству, кроз поређење начина инкриминисања имовинских кривичних дела код нас, у односу на начин инкриминисања имовинских кривичних дела прописаним у законским текстовима држава бивше Југославије. Дакле, извршена је драгоцену упоредноправна анализа инкриминација у државама које су некада представљале јединствени правни простор, и које су задржале део те традиције, и уградиле нова решења, поготову оне које су постале део ЕУ.

Највећи допринос ове докторске дисертације је спроведено криминолошко-пенолошко истраживање у Окружном затвору у Новом Саду – установи полуотвореног типа, с упоредним освртом на поштовање права осуђеника у Казнено поправном заводу у Сремској Митровици – установи затвореног типа. Такође, описано је и искоментарисано неколико краћих аналитичких показатеља из истраживачке праксе у ПУ Нови Сад, у вези појединих имовинских кривичних дела (крађе, тешке крађе, разбојничке крађе и разбојништва), у периоду од 2006. до 2014. године.

Сва промишљања и на основу њих изведени закључци произишли су непосредно из сопственог истраживања кандидата у Окружном затвору у Новом Саду и Казнено поправном заводу у Сремској Митровици, увидом у архиву установа, одговарајуће евиденције, непосредним контактом и разговором са самим учиниоцима имовинских кривичних дела и особљем које се стара о њима. Само на основу овако прикупљених чињеница, могло се доћи до веродостојних и пажње вредних резултата, преточених у закључке.

Рад је добро методолошки постављен и структуриран. Писан је језиком лаким за разумевање, а то ни у ком случају није довело до смањења научне фундираности докторске дисертације. Исто тако, рад је научно у потпуности утемељен, уз коришћење обимне домаће и стране литературе.

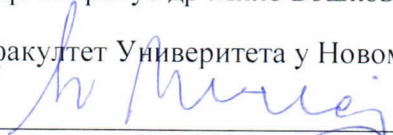
Комисија је закључила да докторска дисертација као оригиналан, самостални рад кандидата Радета Богојевића може допринети бољој криминолошкој и пенолошкој експертизи учинилаца имовинских деликата и стога препоручују свим научним, судским и полицијским радницима да је критички прочитају, како би проширили своја сазнања о криминогези имовинских деликата и њихових учинилаца на једној одређеној територији, у чему се огледа практични допринос и вредност ове дисертације.

3. Предлог за јавну одбрану

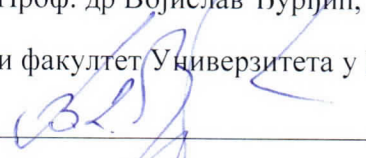
Комисија за оцену подобности докторске дисертације под називом „Основне криминолошке карактеристике и пенолошка обележја учинилаца имовинског криминалитета“, кандидата Радета Богојевића, за јавну одбрану, закључује да је докторска дисертација Радета Богојевића подобна за јавну одбрану и предлаже Наставно-научном већу Правног факултета у Нишу да усвоји Извештај.

Чланови Комисије:

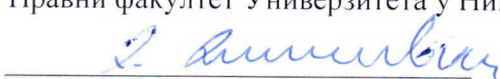
Проф. емеритус др Мило Бошковић,
Правни факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Војислав Ђурђић,
Правни факултет Универзитета у Нишу

Доц. др Дарко Димовски,
Правни факултет Универзитета у Нишу

Проф. др Миомира Костић,

Правни факултет Универзитета у Нишу

